

Dorota Czerwińska
Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii
Uniwersytet Wrocławski

Głosa do uchwały składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 25 stycznia 2018 r., I KZP 12/171

Commentary to the Supreme Court's judgment of January 25 2018, I KZP 12/17

Streszczenie

W głosowanej uchwale z dnia 25 stycznia 2018 r., I KZP 12/17, Sąd Najwyższy zajął stanowisko, że na wydane przez prezesa sądu odwoławczego w postępowaniu w sprawach o wykroczenia zarządzenie o odmowie przyjęcia wniosku strony o uzasadnienie wyroku zażalenie nie przysługuje. Zdaniem SN przemawia za tym m.in. zasada niezaskarżalności postanowień sądu odwoławczego, a także fakt, że wyrok ten i tak nie podlega zaskarżeniu kasacją, a uzasadnienie ma dla strony charakter wyłącznie informacyjny. Autorka niniejszej glosy nie zgadza się z tezą uchwały i jej uzasadnieniem. W glosie przeanalizowano poglądy doktryny i judykatury na uzasadnienie wyroku jako element standardu prawa do sądu i sprawiedliwości proceduralnej, które winny być zagwarantowane niezależnie od tego, czy od wydanego rozstrzygnięcia służy jeszcze środek zaskarżenia. Uzasadnienie wyroku ma dla stron i społeczeństwa tak duże znaczenie, że nie ma podstaw do różnicowania w tym zakresie standardu w postępowaniu karnym *sensu stricto* i w postępowaniu w sprawach o wykroczenia.

Słowa kluczowe

uzasadnienie wyroku, wnioski o sporządzenie uzasadnienia, prawo do sądu, sprawiedliwość proceduralna, zażalenie, postępowanie w sprawach o wykroczenia

Abstract

In the commented judgment the Supreme Court took the view that the interlocutory appeal against the appellate court's refusal to accept the party's motion for the statement of reason of a judgment is inadmissible in proceedings concerning misdemeanours. According to the Supreme Court, such conclusion may be derived from the principle of non-appeal from the decisions of appellate courts. It is also supported by the fact that the judgment of the appellate court in such proceedings is not subject to cassation, so the written statement of reason is only for information purposes. The author of this commentary disagrees with the thesis and its justification. In the paper, the views of doctrine and judicature are analysed, viewing statement of reasons as part of the fair trial and procedural fairness standard, which should be guaranteed regardless of whether the judgment is still subject to appeal or cassation. The statement of reason is of such importance to the parties and society that there is no basis for differentiating the standard in criminal proceedings and in proceedings concerning misdemeanours in this respect.

¹ LEX nr 2428791.

Keywords

statement of reason, motion to prepare a statement of reason in writing, fair trial, procedural fairness, interlocutory appeal, proceedings concerning misdemeanors

Teza

Na zarządzenie o odmowie przyjęcia wniosku o sporządzenie na piśmie i doręczenie uzasadnienia wyroku sądu odwoławczego wydane w postępowaniu w sprawach o wykroczenia zażalenie nie przysługuje.

1. Wniosek Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego i rozbieżności w orzecznictwie

Głosowana uchwała zapadła w wyniku rozpoznania skierowanego przez Pierwszego Prezesa SN wniosku o rozstrzygnięcie przez skład siedmiu sędziów SN rozbieżności w wykładni prawa, występującej w orzecznictwie Sądu Najwyższego i sądów powszechnych. Zagadnienie prawne zostało sformułowane następująco:

- „1. Czy na zarządzenie o odmowie przyjęcia wniosku o sporządzenie na piśmie i doręczenie uzasadnienia wyroku sądu odwoławczego wydane w postępowaniu toczącym się na podstawie ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (t.j.: Dz. U. z 2016 r., poz. 1713 z późn. zm.) przysługuje zażalenie? W przypadku udzielenia odpowiedzi pozytywnej:
2. Jaki sąd jest funkcjonalnie właściwy do rozpoznania zażalenia, o którym mowa w pkt 1?”

W uzasadnieniu wniosku Pierwszy Prezes SN wskazał na ujawnione rozbieżności w orzecznictwie Sądu Najwyższego i sądów powszechnych. W judykaturze z jednej strony prezentowany był bowiem pogląd o niedopuszczalności zażalenia na zarządzenie o odmowie przyjęcia wniosku o uzasadnienie w postępowaniu wykroczeniowym, z drugiej zaś pojawiła się grupa orzeczeń aprobujących dopuszczalność zażalenia na takie zarządzenie, co z kolei prowadziło do pytania o właściwość funkcjonalną sądu do jego rozpoznania.

Pogląd o niedopuszczalności zażalenia był przy tym niejednolicie uzasadniany, na co zwrócił uwagę Pierwszy Prezes. Tytułem przykładu, w postanowieniu SN z dnia 30 sierpnia 2006 r., III KZ 44/06², uznano niedopuszczalność zażalenia za niebudzącą wątpliwości. Przepis art. 107 Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia (dalej k.p.s.w.) *expressis verbis* środka tego nie przewiduje, a art. 109 § 2 k.p.s.w. nie odsyła do

² LEX nr 196979.

przepisu art. 422 § 3 Kodeksu postępowania karnego³, stanowiącego podstawę zażalenia w postępowaniu karnym, więc przepisu tego się nie stosuje. W artykule 109 § 2 k.p.s.w. odesłano natomiast do przepisu art. 426 § 1 k.p.k. ustanawiającego zasadę niezaskarżalności postanowień sądu odwoławczego, która ma decydujące znaczenie. W postanowieniu SN z dnia 7 lutego 2013 r., III KZ 92/12⁴, wskazano jako dodatkowy argument, że przepisy o właściwości sądu w postępowaniu wykroczeniowym nie przyznają ani sądowi apelacyjnemu, ani Sądowi Najwyższemu kompetencji do rozpoznania takiego zażalenia. Zbieżne co do rozstrzygnięcia, lecz całkowicie odmienne co do uzasadnienia było postanowienie SN z dnia 14 grudnia 2016 r., III KZ 80/16⁵, w którym uznano, że art. 422 § 3 k.p.k. ma zastosowanie w postępowaniu odwoławczym w sprawie o wykroczenie, albowiem stosuje się do tego postępowania odpowiednio przepisy o postępowaniu pierwszoinstancyjnym z mocy odesłania zawartego w art. 109 § 1 k.p.s.w., a w postępowaniu pierwszoinstancyjnym zastosowanie art. 422 k.p.k. wynika z odesłania w art. 82 § 1 zd. 2 k.p.s.w. Odpowiednie zastosowanie przepisów o postępowaniu przed sądem pierwszej instancji musi jednak uwzględniać specyfikę postępowania odwoławczego, co prowadzi do wniosku o stosowaniu jedynie art. 422 § 3 zd. 1 (przewidującego wydanie zarządzenia o odmowie przyjęcia wniosku o uzasadnienie, natomiast art. 422 § 3 zd. 2 nie może być w ogóle zastosowany, zwłaszcza że nie wiadomo, jaki organ miałby to zażalenie rozpoznawać. Przepisy kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia nie przewidują w tym wypadku tzw. instancji poziomej (tj. właściwości równorzędnego składu sądu odwoławczego do rozpoznania zażalenia), a nie może być mowy o właściwości Sądu Najwyższego, skoro w sprawach o wykroczenia kasacja nie przysługuje.

Jak już wskazano, istnieje nie mniejsza grupa orzeczeń prezentujących pogląd odmienny i aprobujących dopuszczalność zażalenia na postanowienie sądu odwoławczego o odmowie przyjęcia wniosku o uzasadnienie wyroku w sprawie o wykroczenie. Stanowisko to, wyrażone w postanowieniu SN z dnia 23 sierpnia 2017 r., III KZ 38/17⁶, oparte jest na omówionym już poglądzie o odpowiednim stosowaniu art. 422 k.p.k. w postępowaniu odwoławczym w sprawie o wykroczenie na mocy odesłania art. 109 § 1 k.p.s.w. za pośrednictwem art. 82 § 1 k.p.s.w. Odmienne jednak niż miało to miejsce w cytowanym postanowieniu SN w sprawie III KZ 80/16, tym razem przyjęto, że odpowiednie stosowanie tego przepisu obejmuje również art. 422 § 3 zd. 2, który przewiduje możliwość wywiedzenia wniesienia zażalenia. Właściwy do jego rozpoznania będzie zaś równorzędny skład sądu odwoławczego, co – wobec stwierdzenia luki prawnej – SN wywiódł *per analogiam*

³ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego, Dz.U. Nr 89, poz. 555 ze zm., dalej k.p.k.

⁴ LEX nr 1277772.

⁵ OSNKW 2017, nr 4, poz. 22.

⁶ LEX nr 2349403.

z art. 14 § 1 pkt 2 k.p.s.w. Tożsame stanowisko wyraził Sąd Apelacyjny w Krakowie w postanowieniu z dnia 25 lutego 2016 r., II AKz 54/16⁷, a podobne – choć w nieco odmiennym układzie procesowym – Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 4 kwietnia 2013 r., II KZ 9/13⁸. Nadto w głosowanej uchwale przywołano także dwa postanowienia Sądu Najwyższego wydane w Izbie Wojskowej, kiedy rozpoznano zażalenia na zarządzenia o odmowie przyjęcia wniosku o uzasadnienie, uznano je zatem za dopuszczalne, odmiennie jednak potraktowano właściwość funkcjonalną (SN nie działał bowiem jako równorzędny skład sądu odwoławczego): postanowienie z dnia 4 września 2003 r., WZ 39/03⁹, i postanowienie z dnia 12 października 2005 r., WZ 72/05¹⁰.

2. Rozstrzygnięcie zagadnienia prawnego przez Sąd Najwyższy

Sąd Najwyższy uznał, że rzeczywiście zaistniały rozbieżności w wykładni art. 107 i 109 k.p.s.w. w orzecznictwie Sądu Najwyższego i sądów powszechnych, które powinny być rozstrzygnięte w drodze uchwały na korzyść stanowiska o niedopuszczalności zażalenia na zarządzenie sądu odwoławczego o odmowie przyjęcia wniosku o uzasadnienie.

W uzasadnieniu podjętego rozstrzygnięcia Sąd Najwyższy wskazał, że rekonstrukcja istotnego stanu prawnego powinna przebiegać w następujących etapach. W pierwszej kolejności zastosowanie znajdują przepisy art. 103–108 k.p.s.w., bezpośrednio regulujące przebieg postępowania odwoławczego w sprawach o wykroczenia. W dalszej kolejności należy sięgać po enumeratywnie wskazane w art. 109 § 2 k.p.s.w. przepisy kodeksu postępowania karnego regulujące postępowanie odwoławcze w sprawach karnych. Dopiero w razie stwierdzenia, że dana kwestia nie została uregulowana ani przepisami art. 103–108 k.p.s.w., ani przepisami, do których odsyła art. 109 § 2 k.p.s.w., możliwe jest korzystanie z przepisów kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia regulujących przebieg postępowania pierwszoinstancyjnego, co z kolei prowadzi do uruchomienia odesłania zawartego w art. 82 § 1 k.p.s.w., przewidującego odpowiednie stosowanie m.in. art. 422 k.p.k.

Przepisy art. 103–108 k.p.s.w. ani przepisy, do których odsyła art. 109 § 2 k.p.s.w. nie regulują problematyki uzasadniania wyroków sądu odwoławczego wyczerpująco; nie przewidują one choćby organu uprawnionego do stwierdzenia spełnienia wymogów formalnych wniosku i sposobu stwierdzenia ich niedopełnienia. Dopuszczalne jest zatem sięgnięcie do odesłania zawartego w art. 109 § 1 k.p.s.w. i przepisów o postępowaniu pierwszoinstancyjnym, w tym przepisów kodeksu postępowania karnego, do których

⁷ KZS 2016, nr 3, poz. 48.

⁸ LEX nr 1294348.

⁹ LEX nr 185111.

¹⁰ LEX nr 217619.

odsyla art. 82 § 1 k.p.s.w. Nie stoi temu na przeszkodzie pominięcie w wyliczonych w art. 109 § 2 k.p.s.w. przepisach art. 422 k.p.k. (które jawi się jako logiczne, skoro jest to przepis z zakresu postępowania przed sądem I instancji, a odesłanie obejmuje przepisy z zakresu postępowania przed sądem II instancji) ani art. 457 k.p.k. (którego zakres regulacji jest tożsamy z art. 107 k.p.s.w., stąd zrozumiały brak doń odesłania, które musiałyby w tej sytuacji objąć tylko art. 457 § 3 k.p.k., który to przepis sam stanowi odesłanie do art. 422 i 423 k.p.k.).

Wobec powyższego zdaniem SN art. 422 k.p.k. znajduje odpowiednie zastosowanie w postępowaniu odwoławczym w sprawach o wykroczenia. Bez jego zastosowania nie byłoby podstawy prawnej choćby do wydania samego zarządzenia o odmowie przyjęcia wniosku o uzasadnienie. Wprawdzie odesłanie w art. 82 § 3 k.p.s.w. dotyczy całego przepisu art. 422 k.p.k., jednak obejmuje ono obowiązek jego odpowiedniego stosowania, które zdaniem SN musi być racjonalne oraz musi uwzględniać aspekty systemowe i funkcjonalne, co oznacza brak możliwości zastosowania art. 422 § 3 zd. 2 k.p.k. przewidującego zaskarżalność zażalenia na zarządzenie o odmowie przyjęcia wniosku o uzasadnienie. Wynika to zdaniem SN z dwóch podstawowych powodów. Po pierwsze z faktu, że w art. 109 § 2 k.p.s.w. odesłano do art. 426 k.p.k., którego § 1 przewiduje zasadę niezaskarżalności orzeczeń sądu odwoławczego, a jej przełamanie wymaga wyraźnej podstawy prawnej. Po drugie i – jak podkreślił SN – równie ważne, wniosek o uzasadnienie pełni w postępowaniu pierwszoinstancyjnym specyficzną rolę, nie tylko bowiem umożliwia stronie zapoznanie się z motywami rozstrzygnięcia, ale też stanowi „zapowiedź apelacji” i istotny element procedury odwoławczej. To z tego drugiego elementu, zdaniem SN, wynika konieczność zapewnienia możliwości zaskarżenia zarządzenia o odmowie przyjęcia wniosku o uzasadnienie wyroku sądu I instancji, pozostawienie bowiem w obrocie wadliwego zarządzenia uniemożliwiłoby stronie wywiedzenie apelacji, co naruszałoby konstytucyjny standard dwuinstancyjności. Elementu tego brak w postępowaniu drugoinstancyjnym w sprawie o wykroczenie, skoro od wyroku stronie i tak nie służy kasacja, a uzasadnienie wyroku ma jedynie charakter informacyjny. Wprawdzie uzasadnienie to może mieć dla strony istotne znaczenie, jednak zarządzenie o odmowie przyjęcia wniosku o uzasadnienie w ocenie SN „nie tylko nie pozbawia strony prawa do poznania motywów rozstrzygnięcia swojej sprawy, ale też nie ogranicza go w stopniu nieakceptowalnym”, skoro strona ma możliwość zapoznania się z ustnymi motywami. Dodatkowo Sąd Najwyższy zauważył, że badany problem występuje tylko w odniesieniu do wyroków utrzymujących w mocy orzeczenie wydane w I instancji, albowiem tylko one są w myśl art. 107 § 2 k.p.s.w. uzasadniane na wniosek, pozostałe zaś – z urzędu. Motywy wyroku sądu I instancji są zaś stronie znane. W razie zaś uchybienia terminowi do złożenia wniosku o uzasadnienie w instancji odwoławczej stronie

służy wniosek o przywrócenie terminu. Słuszność tezy o niedopuszczalności zażalenia potwierdza zaś uregulowanie właściwości funkcjonalnej sądów w kodeksie postępowania w sprawach o wykroczenia, które żadnemu z sądów nie przyznaje kompetencji do jego rozstrzygnięcia.

3. Uwagi na kanwie podjętej uchwały

Stanowisko wyrażone w głosowanej uchwale, choć uzasadnione pogłębionym i teoretycznie poprawnym wywodem, nie może być podzielone. Na aprobatę zasługuje stwierdzenie, że art. 422 k.p.k. znajduje odpowiednie zastosowanie w postępowaniu odwoławczym, nie wydaje się jednak, by owa odpowiedniość oznaczała niestosowanie jego ostatniego fragmentu, tj. art. 422 § 3 zd. 2.

Decydując o stosowaniu wprost, zastosowaniu z modyfikacjami lub niestosowaniu w ogóle art. 422 § 3 zd. 2 w postępowaniu odwoławczym w sprawach o wykroczenia, w istocie Sąd Najwyższy stał przed wyborem o charakterze aksjologicznym. Wydaje się, że z powodzeniem mogły zostać uzasadniane różne stanowiska. W tej sytuacji decydujące znaczenie miały dla Sądu Najwyższego dwa argumenty: związany z ogólną zasadą niezaskarżalności orzeczeń sądu odwoławczego oraz związany ze specyfiką postępowania odwoławczego i postępowania w sprawach o wykroczenia, w którym od prawomocnego wyroku nie przysługuje kasacja. Żaden z tych argumentów nie wydaje się wystarczająco ważki.

Odnosząc się do wyrażonej w art. 426 § 1 k.p.k. zasady niezaskarżalności orzeczeń sądu odwoławczego, przyznać trzeba, że przepis ten wymaga, by ustawa wprowadzała szczegółową podstawę środka zaskarżenia na takie orzeczenie. Rzecz w tym, że ta podstawa w postaci odpowiednio stosowanego art. 422 § 3 k.p.k. istnieje. Należy zwrócić uwagę, że przepis art. 422 § 3 także w postępowaniu karnym znajduje w postępowaniu odwoławczym zastosowanie jedynie odpowiednie z mocy odesłania zawartego w art. 457 § 3 k.p.k. Mimo to nie jest w piśmiennictwie ani doktrynie kwestionowane, że odpowiednie stosowanie tego przepisu to w tym wypadku stosowanie wprost, a specyfika postępowania odwoławczego nie stoi tu na przeszkodzie¹¹. Również i w tym wypadku dochodzi przecież do przełamania zasady niezaskarżalności orzeczeń sądu odwoławczego mocą przepisu, do którego jedynie odesłano. Argument oparty na tej zasadzie nie może mieć zatem znaczenia decydującego.

Z kolei odnosząc się do tej części rozważań, w której Sąd Najwyższy przyjął, że wyłącznie informacyjny charakter uzasadnienia sądu odwoławczego wywołany brakiem

¹¹ Zob. choćby D. Świecki, [w:] J. Skorupka (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, C.H. Beck, Warszawa 2015, s. 1155.

dopuszczalności kasacji może usprawiedliwiać wyłączenie kontroli instancyjnej zarządzenia o odmowie przyjęcia wniosku o jego sporządzenie, wskazać należy, że prawo strony do uzasadnienia wyroku jest w piśmiennictwie¹² i orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego¹³ uznawane za istotny komponent prawa do sądu. Jeżeli za S. Waltosem¹⁴ i J. Skorupką¹⁵ za cel procesu karnego przyjąć osiągnięcie stanu sprawiedliwości materialnej i proceduralnej, przy czym cel ten zakotwiczony jest w art. 45 Konstytucji dotyczącym każdego postępowania sądowego rozstrzygającego sprawę, to cel ten w równej mierze dotyczyć musi postępowania w sprawie o wykroczenie. W literaturze przedmiotu¹⁶ i orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego¹⁷ za podstawowe elementy sprawiedliwości proceduralnej uznaje się: możliwość bycia wysłuchanym, prawo do uzasadnienia wydanego orzeczenia, przewidywalność działań organów procesowych, niezależny status władzy sądowniczej i prawo do zaskarżania decyzji wydanych w pierwszej instancji. Trybunał Konstytucyjny wskazał wręcz, że w zakres sprawiedliwości proceduralnej wchodzi „ujawnienie w czytelny sposób motywów rozstrzygnięcia, w stopniu umożliwiającym weryfikację sposobu myślenia sądu (i to nawet jeśli samo rozstrzygnięcie jest niezaskarżalne – legitymizacja przez przejrzystość)”¹⁸. Także art. 6 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka (dalej EKPC) swoimi gwarancjami obejmuje prawo strony do uzasadnienia wyroku (*reasoned judgment*)¹⁹. W wyroku w sprawie *Lalmahomed przeciwko Holandii*²⁰ Europejski Trybunał Praw Człowieka (dalej ETPC) wskazał na kluczo-

¹² Zob. K. Zgryzek, *Zwięzłe uzasadnienie – czy to jeszcze uzasadnienie*, [w:] P. Hofmański (red.), *Fiat iustitia, pereat mundus. Księga jubileuszowa poświęcona Sędziemu Sądowi Najwyższego Stanisławowi Zabłockiemu z okazji 40-lecia pracy zawodowej*, Lexis Nexis, Warszawa 2014, s. 663-675; W. Grzeszczyk, *Uzasadnienie wyroku sądu odwoławczego*, „Prokuratura i Prawo” 2008, nr 6, s. 41; D. Gruszecka, *Zmiany standardu uzasadnienia wyroku w kontekście kontradiktoryjności procesu karnego i realizacji prawa do obrony*, „Palestra” 2015, nr 7–8, s. 237.

¹³ Wyrok TK z dnia 16 stycznia 2006 r., SK 30/05, OTK-A 2006, nr 1, poz. 2; postanowienie TK z dnia 11 kwietnia 2005 r., SK 48/04, OTK-A 2005, nr 4, poz. 45.

¹⁴ S. Waltoś, *Proces karny*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2009, s. 24–25.

¹⁵ J. Skorupka, *O sprawiedliwości procesu karnego*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2013, s. 279.

¹⁶ P. Wiliński, *Proces karny w świetle Konstytucji*, Warszawa 2011, Wolters Kluwer Polska, s. 100–101; *idem*, *Rzetelny proces karny w świetle Konstytucji i orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego*, [w:] *idem* (red.), *Rzetelny proces karny*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2009, s. 309–310; *idem*, *Sprawiedliwość proceduralna a proces karny*, [w:] J. Skorupka (red.), *Rzetelny proces karny. Księga Jubileuszowa Profesor Zofii Świdy*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2009, s. 83–84; D. Kala, *Prawo do uzasadnienia wyroku sądu odwoławczego jako element sprawiedliwości proceduralnej w sprawach karnych*, [w:] A. Lach (red.), *Środki zaskarżenia po nowelizacji kodeksu postępowania karnego*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2015, s. 43 i cyt. tam literatura. Na istotne znaczenie uzasadnienia orzeczenia, także w perspektywie prawa do obrony, uwagę zwracają także C. Kulesza, R. Starzyńska, *Obowiązek uzasadniania orzeczeń sądowych a prawo do obrony*, „Prokuratura i Prawo” 2010, nr 5, s. 15–30.

¹⁷ Wyrok TK z dnia 16 stycznia 2006 r., SK 30/05; postanowienie TK z dnia 11 kwietnia 2005 r., SK 48/04.

¹⁸ Wyrok TK z dnia 16 stycznia 2006 r., SK 30/05.

¹⁹ P. Hofmański, A. Wróbel, [w:] L. Garlicki (red.), *Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności. Tom I. Komentarz do artykułów 1-18*, C.H. Beck, Warszawa 2010, s. 336.

²⁰ Wyrok ETPC z dnia 22 lutego 2011 r., *Lalmahomed p-ko Holandii*, skarga nr 26036/08, § 43.

we znaczenie uzasadnienia wyroku, gdyż zarówno oskarżony, jak i społeczeństwo muszą zrozumieć wydany wyrok, co stanowi gwarancję chroniącą przed arbitralnością władzy publicznej. W piśmiennictwie traktuje się przy tym odrębnie znaczenie uzasadnienia wyroku z perspektywy transparentności wymiaru sprawiedliwości i decyzji co do wniesienia środka zaskarżenia²¹. Uzasadnienie wyroku pełni funkcje: samokontroli organu orzekającego, wyjaśniająco-interpretacyjną, kontroli zewnętrznej *sensu stricto*, kontroli zewnętrznej *sensu largo* i legitymizacyjną oraz perswazyjną²². Funkcje te są zakotwiczone w zasadach i wartościach konstytucyjnych (art. 2, art. 45 ust. 1, art. 30 Konstytucji) oraz konwencyjnych (prawo do sprawiedliwego rozpatrzenia sprawy karnej przewidziane w art. 6 ust. 1 EKPC)²³. Skoro większość decyzji stosowania prawa wymaga uzasadnienia, a rozstrzyganie konfliktów opiera się na argumentowaniu, to uzasadnienie jest jednym z najważniejszych źródeł legitymizacji porządku prawnego²⁴. Uzasadnienie o trafności orzeczenia ma przekonać nie tylko sąd wyższej instancji czy kasacyjny, ale przede wszystkim strony i opinię publiczną, dlatego też uzasadnienie wyroku nie tylko pełni funkcję procesową, ale i buduje autorytet wymiaru sprawiedliwości i kształtuje zewnętrzne przekonanie o sprawiedliwości orzeczenia²⁵. Uzasadnienie wyroku ma znaczenie edukacyjne, a niekiedy rehabilitacyjne dla strony; ma także znaczenie w postępowaniu wykonawczym²⁶. Dotyczy to w równym stopniu postępowania karnego, jak i postępowania w sprawach o wykroczenia. Także na gruncie innych procedur wyrażany jest pogląd, że wniosek o uzasadnienie jest formą realizacji prawa do sądu²⁷. Wprawdzie waga badanych w postępowaniu wykroczeniowym czynów, a w konsekwencji społeczna stygmatyzacja i orzekane kary, są znacznie lżejsze w porównaniu z postępowaniem karnym *sensu stricto*, nietrudno jednak wyobrazić sobie *in concreto* sytuację, w której zainteresowanie społeczeństwa i mediów sprawą wykroczeniową jest duże, stygmatyzacja sprawcy – znaczna, a nie należy zapominać o tym, że również w postępowaniu wykroczeniowym orzekana jest kara polegająca na pozbawieniu wolności w postaci aresztu. Nie można zatem twierdzić, że uzasadnienie wyroku w sprawie

²¹ P. Starzyński, *Uzasadnienie wyroku jako gwarancja rzetelnego procesu karnego*, [w:] J. Karaźniwicz, J. Kuczur (red.), *Karnomaterialne i procesowe instrumenty ochrony jednostki przed nadużyciami władzy państwowej*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2015, s. 192.

²² R. Broniecka, *Uzasadnienie wyroku w polskim postępowaniu karnym*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2014, s. 46-93.

²³ D. Kala, *op. cit.*, s. 45.

²⁴ *Ibidem*, s. 46.

²⁵ Tak SN w uzasadnieniu wyroku z dnia 4 listopada 2003 r., V KK 74/03, LEX nr 84219.

²⁶ E. Skrętowicz, *Wniosek strony o sporządzenie uzasadnienia wyroku karnego*, „Nowe Prawo” 1978, nr 7–8, s. 1140.

²⁷ M. Kulikowska, *Wniosek o sporządzenie uzasadnienia wyroku jako forma realizacji prawa do sądu*, „Studia Prawnicze” 2014, nr 4, s. 159–172. Badanej problematyki dotyczy zresztą cały numer cytowanego czasopisma, stanowiący materiały pokonferencyjne ze zorganizowanej przez NSA w dniu 27 listopada 2014 r. konferencji „Uzasadnienia orzeczeń sądowych jako realizacja prawa do sądu”.

wykroczeniowej ma dla strony mniejsze znaczenie niż w sprawie karnej *sensu stricto* i akceptować w tym zakresie zróżnicowania konstytucyjnego standardu prawa do sądu. Ustrojodawca w pełni świadomie przekazał sprawy o wykroczenie pod kognicję sądów powszechnych, na co wskazuje choćby art. 237 Konstytucji RP. Celem tego zabiegu było zapewnienie w tych sprawach pełnego standardu prawa do sądu.

Decydującego znaczenia dla prawa strony do uzyskania pisemnego uzasadnienia wyroku nie ma także fakt, że od wyroku sądu odwoławczego wykroczeniowego nie przysługuje stronie żaden środek zaskarżenia. W piśmiennictwie od dawna podkreślano przysługujące stronie prawo strony do otrzymania motywów pisemnych wyroku, niezależnie od tego, czy ma ona *gravamen* do wywiedzenia środka odwoławczego i czy ostatecznie go wywiedzie (może przecież zostać przekonana treścią pisemnego uzasadnienia bądź wystąpić o nie na użytek postępowania cywilnego czy dyscyplinarnego albo tylko dla zaspokojenia własnej ciekawości)²⁸. Pomędzy wnioskiem o uzasadnienie wyroku a zaskarżeniem orzeczenia istnieje sprzężenie tego rodzaju, że złożenie wniosku o uzasadnienie jest warunkiem zaskarżenia orzeczenia, ale nie odwrotnie; prawo do uzasadnienia nie jest uzależnione od dopuszczalności wniesienia środka zaskarżenia²⁹. Nie należy zanadto utożsamiać wniosku o uzasadnienie wyroku z „zapowiedzią apelacji” (sformułowanie to, użyte przez Sąd Najwyższy w glosowanej uchwale, nawiązuje do krytykowanego już w latach 70. XX wieku poglądu traktującego wniosek o uzasadnienie wyłącznie jako „zapowiedź rewizji”³⁰). Nawet w sytuacji niezaskarżalności wyroku kasacją przez stronę nie można wykluczyć, że lektura uzasadnienia wyroku skłoni stronę do zainicjowania kontroli kasacyjnej za pośrednictwem jednego z podmiotów wskazanych w art. 110 § 1 k.p.s.w.³¹ Nadto trzeba zauważyć, że sam Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 15 listopada 1975 r., V KRN 109/75³², stwierdził, że niezaskarżalność wyroku akcentuje jeszcze mocniej potrzebę podania przyczyn rozstrzygnięcia.

Wystarczającym argumentem przemawiającym za ograniczeniem prawa do uzyskania wyroku sądu odwoławczego w sprawie o wykroczenie nie jest także fakt, że ograniczenie to aktualizuje się tylko w przypadku wyroków utrzymujących w mocy, tj. stabilizujących orzeczenie pierwszoinstancyjne, którego motywy są już stronie znane. Inny jest bowiem przedmiot uzasadnień wyroku sądu *a quo* i *ad quem*. Sąd I instancji w uzasadnieniu dokonywał analizy materiału dowodowego i czynił ustalenia faktyczne, nadto wskazując przyczyny podjęcia określonego rozstrzygnięcia, podczas gdy sąd odwoław-

²⁸ E. Skrętowicz, *op. cit.*, s. 1133.

²⁹ Z. Gostyński, *Glosa do wyroku SN V KRN 109/75*, „Nowe Prawo” 1976, nr 10, s. 1491.

³⁰ *Ibidem*.

³¹ Zob. *ibidem*, gdzie analogiczny pogląd wyrażono na gruncie ustawodawstwa nieprzewidującego prawa rewizji od wyroku sądu I instancji w sprawie o wykroczenie.

³² OSNKW 1976, nr 2, poz. 30.

czy w uzasadnieniu rozważa trafność zarzutów i wniosków apelacyjnych³³. Zarzuty zawarte w apelacji nie były przedmiotem rozważań sądu I instancji; podnoszone w niej zagadnienia prawne mogły w ogóle nie znaleźć się w orbicie jego zainteresowań. Stąd znaczenie dla strony uzasadnienia wyroku utrzymującego w mocy rozstrzygnięcie pierwszoinstancyjne jest nie mniejsze niż jakiegokolwiek innego rozstrzygnięcia; strona z uzasadnienia wyroku I instancji nie otrzymała przecież informacji, dlaczego podniesione przez nią zarzuty okazały się niezasadne³⁴.

Nie sposób także przyjąć, by wystarczającym zabezpieczeniem prawa strony do uzyskania uzasadnienia wyroku była możliwość wysłuchania ustnych motywów i ewentualnego przywrócenia terminu do złożenia wniosku o uzasadnienie. Co się tyczy ustnych motywów, trzeba zauważyć, że nie są one zwykle tak obszerne i szczegółowe jak uzasadnienie na piśmie, a nadto zgodnie z art. 106 § 1 k.p.s.w. strony nie mają obowiązku, a jedynie prawo uczestnictwa w rozprawie. Z ich nieobecności na rozprawie, na której wygłoszono ustne motywy, nie można zatem wywodzić negatywnych konsekwencji, w tym w zakresie zagwarantowania możliwości uzyskania uzasadnienia na piśmie³⁵. Co do wniosku o przywrócenia terminu, należy zauważyć, że uchybienie terminowi nie stanowi jedynej przyczyny zarządzenia odmowy przyjęcia wniosku o uzasadnienie, a orzecznictwo SN³⁶ w sprawach karnych obfituje w przykłady oczywiście niezasadnych zarządzeń, wniosek ten nie może być zatem uznany za wystarczającą gwarancję.

4. Wnioski

W podsumowaniu należy stwierdzić, że prawo do należycie uzasadnionego wyroku stanowi element prawa do sądu i sprawiedliwości proceduralnej, które winny być zagwarantowane niezależnie od tego, czy od wydanego rozstrzygnięcia służy jeszcze środek zaskarżenia. Uzasadnienie wyroku ma dla stron i społeczeństwa tak duże znaczenie, że nie ma podstaw do różnicowania w tym zakresie standardu w postępowaniu karnym *sensu stricto* i w postępowaniu w sprawach o wykroczenia. Powoduje to, że brak jest dostatecznych podstaw, w tym aksjologicznych, do wyłączenia dopuszczalności zażale-

³³ D. Kala, *op. cit.*, s. 51.

³⁴ Istotne znaczenie uzasadnienia wyroku sądu odwoławczego podkreśla także W. Grzeszczyk, *op. cit.*, s. 39–49.

³⁵ Tak też M. Kulikowska, *op. cit.*, s. 162–163.

³⁶ Tytułem przykładu, postanowienie SN z dnia 13 lutego 2017 r., III KZ 3/17, LEX nr 2216183, zapadło w wyniku wniesienia zażalenia na zarządzenie o odmowie przyjęcia wniosku o uzasadnienie wyroku sądu odwoławczego złożonego przez stronę, która nie zaskarżyła wyroku pierwszoinstancyjnego, choć żaden przepis nie ogranicza jej prawa do uzyskania wyroku sądu odwoławczego. Natomiast postanowieniem z dnia 25 lutego 2016 r., V KZ 6/16, LEX nr 1991156, SN uchylił zarządzenie o odmowie przyjęcia wniosku o uzasadnienie wydane przed upływem terminu na uzupełnienie braków formalnych tego wniosku.

nia na wydane w postępowaniu wykroczeniowym zarządzenie o odmowie przyjęcia wniosku strony o uzasadnienie, a glosowana uchwała nie może spotkać się z aprobatą.

Bibliografia

Akty prawne

- Konstytucja RP z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.
Ustawa z dnia 24 sierpnia 2001 r. – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia, t.j. Dz. U. z 2016 r., poz. 1713 z późn. zm.
Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego, Dz. U. Nr 89, poz. 555 ze zm.

Orzecznictwo

- Postanowienie TK z dnia 11 kwietnia 2005 r., SK 48/04, OTK-A 2005, nr 4, poz. 45.
Wyrok TK z dnia 16 stycznia 2006 r., SK 30/05, OTK-A 2006, nr 1, poz. 2.
Wyrok ETPC z dnia 22 lutego 2011 r., *Lalmahomed p-ko Holandii*, skargi nr 26036/08.
Uchwała SN z dnia 15 listopada 1975 r., V KRN 109/75, OSNKW 1976, nr 2, poz. 30.
Postanowienie SN z dnia 4 września 2003 r., WZ 39/03, LEX nr 185111.
Wyrok SN z dnia 4 listopada 2003 r., V KK 74/03, LEX nr 84219.
Postanowienie SN z dnia 12 października 2005 r., WZ 72/05, LEX nr 217619.
Postanowienie SN z dnia 30 sierpnia 2006 r., III KZ 44/06, LEX nr 196979.
Postanowienie SN z dnia 7 lutego 2013 r., III KZ 92/12, LEX nr 1277772.
Postanowienie SN z dnia 4 kwietnia 2013 r., II KZ 9/13, LEX nr 1294348.
Postanowienie SN z dnia 25 lutego 2016 r., V KZ 6/16, LEX nr 1991156.
Postanowienie SA w Krakowie z dnia 25 lutego 2016 r., II AKz 54/16, KZS 2016, nr 3, poz. 48.
Postanowienie SN z dnia 14 grudnia 2016 r., III KZ 80/16, OSNKW 2017, nr 4, poz. 22.
Postanowienie SN z dnia 13 lutego 2017 r., III KZ 3/17, LEX nr 2216183.
Postanowienie SN z dnia 23 sierpnia 2017 r., III KZ 38/17, LEX nr 2349403.
Uchwała SN (7) z dnia 25 stycznia 2018 r., I KZP 12/17, LEX nr 2428791.

Literatura

- Broniecka R., *Uzasadnienie wyroku w polskim postępowaniu karnym*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2014.
Garlicki L. (red.), *Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności. Tom I. Komentarz do artykułów 1–18*, C.H. Beck, Warszawa 2010.
Gostyński Z., *Glosa do wyroku SN V KRN 109/75*, „Nowe Prawo” 1976, nr 10.
Gruszecka D., *Zmiany standardu uzasadnienia wyroku w kontekście kontradiktoryjności procesu karnego i realizacji prawa do obrony*, „Palestra” 2015, nr 7–8.
Grzeszczyk W., *Uzasadnienie wyroku sądu odwoławczego*, „Prokuratura i Prawo” 2008, nr 6.

- Kala D., *Prawo do uzasadnienia wyroku sądu odwoławczego jako element sprawiedliwości proceduralnej w sprawach karnych*, [w:] A. Lach (red.), *Środki zaskarżenia po nowelizacji kodeksu postępowania karnego*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2015.
- Kulikowska M., *Wniosek o sporządzenie uzasadnienia wyroku jako forma realizacji prawa do sądu*, „Studia Prawnicze” 2014, nr 4.
- Skorupka J. (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, C.H. Beck, Warszawa 2015.
- Skorupka J., *O sprawiedliwości procesu karnego*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2013.
- Skretowicz E., *Wniosek strony o sporządzenie uzasadnienia wyroku karnego*, „Nowe Prawo” 1978, nr 7–8.
- Starzyński P., *Uzasadnienie wyroku jako gwarancja rzetelnego procesu karnego*, [w:] J. Karaźniewicz, T. Kuczur (red.), *Karnomaterialne i procesowe instrumenty ochrony jednostki przed nadużyciami władzy państwowej*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2015.
- Waltoś S., *Proces karny*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2009.
- Wiliński P., *Proces karny w świetle Konstytucji*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2011.
- Wiliński P., *Rzetelny proces karny w świetle Konstytucji i orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego*, [w:] *idem* (red.), *Rzetelny proces karny*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2009.
- Wiliński P., *Sprawiedliwość proceduralna a proces karny*, [w:] Skorupka J. (red.), *Rzetelny proces karny. Księga Jubileuszowa Profesor Zofii Świdy*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2009.
- Kulesza C., Starzyńska R., *Obowiązek uzasadniania orzeczeń sądowych a prawo do obrony*, „Prokuratura i Prawo” 2010, nr 5.
- Zgryzek K., *Zwięzłe uzasadnienie – czy to jeszcze uzasadnienie*, [w:] P. Hofmański (red.), *Fiat iustitia, pereat mundus. Księga jubileuszowa poświęcona Sędziemu Sądu Najwyższego Stanisławowi Zabłockiemu z okazji 40-lecia pracy zawodowej*, Lexis Nexis, Warszawa 2014.